

Омельченко О.В., старший викладач

кафедри бізнесу і права

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5121-0222>

Мартинюк В.С., магістрант 2-го року підготовки

спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-26-3>

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

CLASSIFICATION OF FACTORS AFFECTING THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. Стаття присвячена системному аналізу та класифікації факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства в умовах сучасного економічного середовища. З урахуванням глобалізації економіки та швидкого технологічного розвитку, автор визначає необхідність ретельного розгляду та систематизації різноманітних впливових чинників. Стаття аналізує економічні коливання, конкурентне середовище, податкову політику, фінансовий менеджмент, технологічні інновації та інші важливі аспекти. Стаття вказує на важливість оптимізації структури капіталу та ефективного використання фінансового важеля для забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: фінансова стійкість, життєвий цикл підприємства, зовнішні чинники, внутрішні чинники, фінансовий важіль, ефективність управління, конкурентне середовище, ефективні стратегії управління.

Abstract. The article is devoted to the systematic analysis and classification of factors affecting the financial stability of the enterprise in the conditions of the modern economic environment. Taking into account the globalization of the economy and rapid technological development, the author determines the need for careful consideration and systematization of various influencing factors. The article analyzes economic fluctuations, competitive environment, tax policy, financial management, technological innovation and other important aspects. The article indicates the importance of optimizing the capital structure and effective use of financial leverage to ensure the financial stability of the enterprise in conditions of economic instability.

Key words: financial stability, life cycle of the enterprise, external factors, internal factors, financial leverage, management efficiency, competitive environment, effective management strategies.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства є критичним аспектом його життєздатності та здатності пристосовуватися до негативних зовнішніх впливів. З урахуванням глобалізації економіки та швидкого розвитку технологій, підприємства стикаються з різноманітними факторами, які можуть мати величезний вплив на їх фінансову стабільність.

В даному контексті виникає необхідність системного аналізу та класифікації факторів, які визначають фінансову стійкість підприємства. Розуміння цих факторів та їх взаємодії стає важливим завданням для розробки ефективних стратегій управління фінансами підприємства та мінімізації ризиків.

Ця стаття присвячена ретельному розгляду та систематизації факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Під час аналізу будуть враховані різні групи факторів, такі як економічні коливання, конкурентне середовище, податкова політика, фінансовий менеджмент, технологічні інновації та інші. Проведення комплексного огляду цих факторів сприятиме розумінню та визначенню стратегій для підвищення фінансової стійкості підприємств, а також підготовці до зустрічі з викликами сучасного бізнес-середовища.

Формулювання цілей. Метою дослідження є визначення ключових аспектів, які формують фінансову стійкість підприємств у сучасних умовах. Зокрема, важливо визначити, як економічні, соціальні, політичні та технологічні фактори взаємодіють та сприяють або обмежують фінансову стійкість підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань оцінки фінансового стану підприємств займалися Бандурка О.М., Борисова В.А., Василик О.Д., Галушко О.С., Івахненко В.М., Ковальов В.В., Козак В.Г., Козак Г.Я., Костирко Л.А., Крейніна М.Н., Лайко П.А., Ляшенко Ю.І., Мних Є.В., Негашев Е.В., Пелипенко Л.П., Поддєрьогін А.М., Сав`як І.Я., Сайфулін Р.С., Ференц І.Д., Шеремет А.Д., Чепурко В.В., Чуй І.В., Чупіс В.А. та інші, хоча недостатнє місце в них займає оцінка фінансової стійкості.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних тлумачень сутності фінансової стійкості підприємства, а також про відсутність єдиної думки щодо групування та способу обчислення показників її оцінки. Вимагають подальшого розвитку питання розробки конкретних механізмів пошуку і реалізації внутрішніх резервів підвищення фінансової стійкості підприємств.

Виклад основного матеріалу. У багатьох джерелах наводяться різні класифікації зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємств, проте вони не дають загальної картини для повного розуміння їхнього впливу.

Відомо, що на фінансову стійкість підприємств впливає ціла низка чинників. Для того щоб управляти деякими з них, посилювати або послаблювати їхній вплив на фінансову стійкість підприємства, зроблено спробу згрупувати їх за рівнем виникнення та ступенем значущості.

Залежно від рівня виникнення виокремлюють внутрішні та зовнішні чинники.

Залежно від ступеня значущості виокремлюють фактори першого рівня (базові), другого рівня (похідні) і третього рівня (деталізовані).

Фактори, що впливають на фінансову стійкість, можуть виникати з різних причин, і це необхідно враховувати при виборі способів управління ними. Зовнішні фактори, що впливають на фінансову стійкість, зумовлені об'єктивними економічними законами і значною мірою не залежать від діяльності підприємства, тоді як внутрішні фактори характеризуються високим ступенем керованості, а характер їхньої зміни безпосередньо залежить від організації самого підприємства. Таким чином, вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на фінансову стійкість підприємств є різним і має і може управлятися в певних межах. Чинники, що впливають на фінансову стійкість, залежно від їхнього складу та ступеня важливості можна охарактеризувати так:

Фактори I рівня – це узагальнені (базові) фактори, які виникають під впливом факторів II і III рівнів і водночас виступають джерелом взаємодії дрібніших факторів.

До факторів I рівня належать:

- стадія економічного розвитку системи.
- стадія життєвого циклу підприємства.

Стадія економічного циклу господарської системи є основоположним зовнішнім фактором, що впливає на фінансову стійкість підприємства. Залежно від стадії економічного розвитку економічної системи різняться темпи реалізації продукції, виробництва, їх співвідношення, рівень інвестицій у товарні запаси підприємства, а також доходи підприємства та населення. Наприклад, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів виробництва, знижуються інвестиції в товарні запаси, що призводить до подальшого зниження обсягів продажів і одночасно до зниження доходів підприємства та населення. У результаті знижуються ліквідність і платоспроможність підприємств, що неминуче негативно впливає на фінансову стійкість підприємств.

Другим базовим фактором першого рівня є стадія життєвого циклу підприємства. Це основоположний фактор, який визначає загальні економічні цілі підприємства і для їх досягнення спрямовує всі інші стратегії (стратегію управління обсягом діяльності, стратегію управління власним і позиковим капіталом, фінансову стратегію). На рівні підприємства деталі кожного окремого етапу його розвитку визначають обсяг діяльності, а отже, і величину прибутку, формування приросту активів, його потенційну спроможність забезпечити їхнє фінансування з певних видів джерел, передусім власних фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для самофінансування, та при цьому побічно визначають фінансову стабільність і стійкість, велика увага повинна бути приділена з'ясуванню деталей кожного окремого

етапу його розвитку, оскільки це визначатиме фінансову стабільність і стійкість підприємства, а також його фінансово-економічний потенціал.

Фактори другого рівня є похідними. Вони є результатом дії базових (основоположних) чинників (стадії економічного розвитку системи та стадії життєвого циклу підприємства). До факторів другого рівня (похідних факторів) належать:

- середній рівень доходів населення;
- демографічна ситуація;
- соціальна політика держави;
- податкова політика держави;
- грошово-кредитна політика;
- амортизаційна політика;
- загальний рівень стабільності;
- стратегія управління обсягами діяльності;
- стратегія управління активами;
- стратегія управління капіталом;
- стратегія управління грошовими потоками

Фактори другого рівня включають зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх чинників належать ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (оподаткування, фінанси, амортизація, соціальна і демографічна політика тощо). Характер і глибина впливу деталізуючого чинника (чинник III рівня) залежать від ступеня відповідності між видом, напрямом і методом цього регулювання і фазою економічного циклу.

До внутрішніх похідних чинників II рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягом діяльності підприємства і політика управління його активами, власним капіталом і зобов'язаннями. Розроблена стратегія забезпечує загальні потреби в активах та їхню оптимальну структуру, одночасно визначаючи джерела фінансування для задоволення цих потреб та оптимізуючи структуру капіталу. Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтами рентабельності та фінансової стійкості повинно бути одним із ключових завдань компанії, оскільки це один із чинників, що сприяє максимізації ринкової вартості компанії.

Коефіцієнти третього рівня є деталізованими. Їх використовують для визначення та деталізації механізмів впливу похідних факторів на фінансовий стан компанії. До факторів III рівня (детальних) належать:

- Рівень конкуренції;
- Рівень інфляції;
- Склад і структура активів
- Стратегії управління власним і позиковим капіталом;
- Стратегії управління ризиками.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість різноманітний. Тому, з погляду їхньої значущості, одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів компанії. Не менш важливим є і правильний вибір стратегії управління активами. Фінансова стійкість підприємства багато в чому залежить від якості проведеної політики управління активами, загальної величини оборотного капіталу, розміру запасів і грошових коштів. Якщо запаси зменшуються, а оборотні активи збільшуються, то підприємства можуть отримати більший прибуток за рахунок розподілу додаткових коштів, але при цьому виникає ризик неплатоспроможності. Оптимізація управління ліквідними активами спрямована на забезпечення достатньо високого рівня прибутковості активів при мінімізації ризику втрати платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості.

Це передбачає оптимізацію складу і структури джерела фінансування активів – власних фінансових ресурсів, а також вибір правильної політики управління ними. При збільшенні власних ресурсів за рахунок внутрішніх ресурсів збільшується і потенціал підприємства. При цьому важливими є як загальна сума прибутку, так і структура його розподілу, тобто частка, що спрямовується на цілі реінвестування.

Таким чином, політика розподілу і використання прибутку є одним з основних внутрішніх чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

На фінансову стійкість підприємства значною мірою впливають додаткові кошти, що залучаються на ринку позикового капіталу. Збільшення позикового капіталу, з одного боку, призводить до зростання рентабельності власного капіталу, а з іншого – надмірне збільшення коефіцієнта позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства і збільшення ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Тому в цьому контексті особливого значення набуває елемент умілого використання ефекту фінансового важеля та забезпечення оптимізації структури капіталу компанії.

Вплив третього рівня зовнішніх факторів на фінансову стійкість особливо яскраво проявляється на етапі кризового стану економіки. Це пов'язано з тим, що ефективний обсяг попиту населення тісно пов'язаний з фінансовою стійкістю підприємств, а збільшення попиту слугує стимулом для розширення масштабів діяльності підприємств. Останнє потребує збільшення активів компанії, що, своєю чергою, вимагає пошуку додаткових джерел фінансування цього зростання. Придбання додаткових джерел фінансування призводить до структурних змін у складі джерел фінансування активів.

Придбання додаткових джерел фінансування призводить до структурних змін у складі джерел фінансування активів, що, своєю чергою, впливає на ступінь фінансової стійкості підприємств.

Скорочення платоспроможного попиту, характерне для періодів економічної кризи, призводить до посилення конкуренції та підвищення її рівня на різних типах ринків. Це пов'язано з тим, що така конкуренція спричиняє зміни на товарних, ресурсних і фінансових ринках, які, своєю чергою, призводять до зміни цін на продукцію підприємства (впливають на її кількість для продажу), матеріальні ресурси

(впливають на витрати на виробництво та реалізацію) і фінансові ресурси (впливають на можливість отримання підприємством позикових коштів). Усі ці зміни (позитивні або негативні, залежно від характеру зміни зовнішніх чинників) негайно відображаються на ступені фінансової стійкості підприємства.

Зовнішнім фактором III рівня, що впливає на фінансову стійкість, є рівень інфляції. Порівняно з фазою стабільного розвитку в період економічної кризи вплив інфляції посилюється і чинить негативний вплив на ступінь фінансової стійкості підприємств, оскільки знижує величину чистого прибутку. Це призводить до зниження величини власних коштів, які формуються за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів. Зменшення власних ресурсів у підприємств зі стабільною або зростаючою потребою в управлінських ресурсах вимагає залучення більшого обсягу позикових коштів, а отже, ціна позикових ресурсів зростає, що утруднює їх використання для підвищення рентабельності власного капіталу, тим самим збільшуючи вартість капіталу для підприємства. Усе це в сукупності призводить до зниження ринкової вартості фірм.

Висновки. Стаття розглядає вплив різноманітних факторів на фінансову стійкість підприємств. Чинники виокремлюються за рівнем виникнення (внутрішні та зовнішні) та ступенем значущості (фактори першого, другого та третього рівнів). Зовнішні чинники, такі як економічний цикл, соціальна та податкова політика, глобалізація та інші, мають суттєвий вплив на фінансову стійкість, особливо в умовах економічних криз. Внутрішні чинники, такі як стратегії управління капіталом та активами, виконують важливу роль у формуванні фінансової стійкості підприємства. Кожен рівень факторів має свої похідні, що визначаються стратегіями управління і розкриваються через деталізовані коефіцієнти, такі як рівень конкуренції, інфляція, структура активів і стратегії управління ризиками. Забезпечення оптимальної структури капіталу та ефективного використання фінансового важеля вирішально важливі для фінансової стійкості підприємства. Результати дослідження підкреслюють важливість комплексного управління внутрішніми та зовнішніми чинниками для забезпечення стійкості та успішності підприємства в змінливих економічних умовах.

Список використаної літератури

1. Омельченко О.В. Інформаційні технології оцінки фінансової стійкості підприємства: *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю»*. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ 28 березня 2018.
2. Омельченко О.В., Швед В.В., Штифлюк В.В. Про деякі питання оцінки фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. № 68. 2022. С. 145-150.
3. Швед В.В., Дробязко О.О. Фінансове планування на підприємствах. *Подільський науковий вісник*. № 1. 2017. С. 46-69